

Lausunto sivistysvaliokunnalle

Asia: HE 35/2026 vp *Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta*

Kiitän mahdollisuudesta antaa lausunto tähän asiaan.

Lakiesityksen tavoitteet ovat kannatettavat ja tärkeitä, mutta lakiesitys sisältää **muutamia ongelmallisia kohtia, jotka on tiivistetty alla olevaan taulukkoon** ja jotka vaarantavat tavoitteiden saavuttamisen.

Lakiesityksen vakavin ongelma on se, että arvioinnin kohteeksi on merkitty oppimisen ja osaamisen lisäksi ”työskentely”. Työskentelyn arvioinnin ongelmallisuus on kuvattu tarkemmin lausunnossa. Selkein ratkaisu olisi a) poistaa maininta työskentelyn arvioinnista kokonaan lakiesityksestä, b) luoda työskentelylle erillinen arvosanansa, jolloin työskentelyn arvioinnille tulisi laatia selvästi nykyistä yksiselitteisemmät ja yhdenvertaisemmat kriteerit siten, että ei tulisi syrjineeksi tiettyjä oppilasryhmiä tai c) yhdistää työskentelyn arviointi käyttäytymistä koskevaan arvosanaan (jolloin työskentelyä ei arvioitaisi erikseen kaikkia oppiaineita koskevista arvosanoista).

Alla olevassa lausunnossa nämä seikat käydään läpi tarkemmin.

Huomioitava seikka	Lyhyt kuvaus
Työskentelyn arviointi	Koska työskentelyn arviointi on mainittu oppimisen ja osaamisen <i>lisäksi, ei osana niitä</i> , tämä johtaa siihen, että arvioitaisiin sellaista työskentelyä, joka ei kuvasta oppimista ja osaamista
	Seurauksena olisi osaamisen ja arvosanojen kuilun kasvaminen
	Seurauksena olisi yhdenvertaisuusongelmia, joissa tulisi syrjineeksi tiettyjä temperamentteja, maahanmuuttajataustaisia oppilaita, poikia ja (neuro)psyykkisesti oireilevia oppilaita
	Arvioinnin kultainen periaate rikkoutuisi: samasta ominaisuudesta palkittaisiin/rangaistaisiin useaan kertaan eri oppiaineiden arvosanoissa
	Työskentelyn päällekkäisyydet käyttäytymisen arvosanan kanssa
Pienempiä seikkoja	
Arviointikriteerien kattavuus	Tulee varmistaa, että laaditaan kansalliset arviointikriteerit a) jokaiselle vuosiluokalle (ei vain tietyille vuosiluokille) ja b) myös korkeille arvosanoille (ei vain vähimmäisosaamistasolle eli arvosanalle 5)
Vaikutukset vaatimustasoon	Lakiesityksen mukaan oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä on tarkoitus vähentää, mistä seuraa riski vaatimustason laskusta peruskoulussa
Paikalliset erot arvioinnissa	Lakiesityksessä ei tulisi jättää liian laajaa liikkumavaraa paikallisille opetussuunnitelmille tai opettajan pedagogiselle vapaudelle, jotta arviointia saadaan yhtenäistettyä yksittäisten kuntien ja opettajien välillä
Koulupoissaolojen vaikutus arviointiin	Koulupoissaoloista ei ole mainintaa lakiesityksessä, mutta poissaolojen vaikutus arviointiin tulisi selkeyttää kansallisella tasolla
Kotiopetuksessa olevien oppilaiden syrjäytymisriski	Lakiesitys ei koske kotiopetuksessa olevia oppilaita, mutta heitä koskeva lainsäädäntö vaatisi kiireellisiä muutoksia

1. Työskentelyn arviointi

Lakiesityksessä arviointi kohdistuisi paitsi oppimiseen ja osaamiseen niin ”työskentelyyn”. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että arvosanat eivät määrittyisi vain osaamistason perusteella vaan myös ”työskentelyn” perusteella. Työskentelyä arvioitaessa arvioidaan siis ”taitoa työskennellä itsenäisesti ja yhdessä, taitoa suunnitella ja arvioida omaa työskentelyään, taitoa toimia vastuullisesti ja parhaansa yrittäen sekä taitoa toimia rakentavasti vuorovaikutuksessa”.

Työskentelyn arviointiin sisältyy vakavia ongelmakohtia, jotka on esitelty tarkemmin alla.

1.1. Velvoite sellaisen työskentelyn arviointiin, joka ei kuvasta osaamista tai oppimista

Mikäli sanamuotona olisi vain ”osaamisen ja oppimisen arviointi”, opettaja voisi tällöinkin arvioida osaamista mittaavaa työskentelyä (esim. tehtävien suorittaminen menestyksekkäästi oppitunnilla). Sen sijaan jos sana ”työskentely” sisällytetään lakiin, tällöin **oikeutetaan ja velvoitetaan sellaisen työskentelyn arviointiin, joka ei mittaa osaamista tai oppimista** (kuten vuorovaikutustaitoja tai lapsen itsenäisyyttä).

Voidaan pitää perustavanlaatuisena virheenä, mikäli lakiin jätetään oikeus ja velvollisuus arvioida työskentelyä, joka ei kuvasta oppimista ja osaamista, osana kaikkien oppiaineiden arvosanoja. Ensinnäkin tällöin osaamisen ja arvosanan välinen kuilu kasvaisi entisestään (so. ongelma, jota lailla pyritään ratkaisemaan). Toiseksi **tämä rikkoisi myös arvioinnin kultaista periaatetta eli sitä, että oppilasta ei tulisi palkita tai rangaista samasta seikasta useassa eri arvosanassa**. Tällöinhän samasta ominaisuudesta (kuten heikot vuorovaikutustaidot) rangaistaisiin useiden oppiaineiden arvosanoissa.

1.2. Osaamisen ja arvosanojen välinen kuilu

Kuten tutkimukset ovat osoittaneet, samalla osaamistasolla olevat oppilaat voivat saada hyvin erilaisia arvosanoja (vaihden niinkin laajasti kuin arvosanojen 6-9 välillä), joten opettajien antamat arvosanat eivät välttämättä heijasta oppilaan todellista osaamista. Lakiesityksen tavoitteissa todetaankin, että olisi tärkeää, että voitaisiin luottaa siihen, että ”päättöarvosana vastaa opiskelijan todellista osaamista”.

Työskentelyn arviointi on yksi keskeisimmistä tekijöistä, joka rakenteellisesti ylläpitää tätä eroa osaamisen ja opettajan antaman arvosanan välillä. Mikäli työskentelyn arviointi sisällytetään lakiin, se on ristiriidassa lain ydintavoitteen eli sen kanssa, että arvosana kuvastaisi osaamista.

Lisäksi lakiesityksen tavoitteena on luoda ”osaamistakuu, joka tarkoittaa kansallisesti yhtenäisiä menettelyjä vähimmäisosaamisen saavuttamiseksi”. **Mikäli työskentely sisällytetään arviointiin, kyseessä ei ole enää varsinaisesti ”osaamistakuu”, koska tällöin velvoitetaan arvioimaan nimenomaisesti sellaista työskentelyä, joka ei kuvasta osaamista.**

1.3. Vakavat yhdenvertaisuusongelmat

Kuten lakiesityksessä todetaan, yhdenvertaisuus arvioinnissa tarkoittaa sitä, että ”kaikkia oppilaita kohdellaan yhdenvertaisesti ilman syrjintää esimerkiksi iän, sukupuolen, etnisyyden, kielen tai vamman perusteella, ja heillä on mahdollisuus osoittaa osaamisensa monin eri tavoin”. Lisäksi todetaan, että oppilaita ei saa asettaa eriarvoiseen asemaan tai arvioida heidän ”henkilöön liittyvien ominaisuuksiensa tai terveydentilan perusteella”.

Työskentelyn arviointi on ristiriidassa näiden yhdenvertaisuuslausekkeiden kanssa seuraavasti:

- a) **Suomalainen tutkimusnäyttö on osoittanut, että ”työskentelyn arviointi” on suurelta osin temperamenttipiirteiden arviointia** (esim. sinnikkyys, häiriöherkkyys ja negatiivinen emotionaalisuus). Temperamenttipiirteiden lipsuminen arvioinnin kohteiksi on todellinen ongelma Suomessa, sillä esimerkiksi **äidinkielen ja matematiikan arvosanojen vaihtelusta selittyi jopa 38-45% oppilaiden temperamenttipiirteillä**. Lisäksi opettajat tulevat tutkitusti arvioineeksi temperamenttia silloin, kun itse raportoivat arvioivansa oppilaan työskentely- tai oppimistaitoja. ”Työskentelyn” arviointi siis käytännössä johtaisi persoonallisuussyrjintään, ja persoonallisuus, jos jokin, on henkilökohtainen ominaisuus, jota ei saisi arvioida.
- b) **Sukupuolten välinen epätasa-arvo:** työskentelyn arviointi sisältää ominaisuuksia, jotka ovat osin kulttuurisesti normittuneet sukupuolten välillä. Tyttöjen työskentelytaitoja arvioidaankin tyypillisesti positiivisemmin kuin poikien, joten mikäli lakiin sisällytetään työskentelyn arviointi, sen voi olettaa hyödyttävän enemmän tyttöjä verrattuna poikiin ja siten asettavan eri sukupuolet epätasa-arvoiseen asemaan.
- c) Maahanmuuttajataustaisia oppilaita koskevat kulttuurierot: tutkimusnäyttö on osoittanut, että maahanmuuttajilla arvioidaan keskimäärin olevan mm. heikompi itseohjautuvuus ja heikompi valmius suunnitella omaa työskentelyä, jotka puolestaan määrittävät osaksi työskentelyn arviointia. Työskentelyn arviointi siis **asettaisi maahanmuuttajat heikompaan asemaan tilanteessa, jossa Suomi on jo OECD-maiden ykkönen maahanmuuttajien alisuoriutumisessa**.
- d) ”Työskentelyksi” määrittävillä ominaisuuksilla on päällekkäisyyttä laajasti sellaisten (neuro)psykiatristen häiriöiden oireiden kanssa, joiden raportointi on lisääntynyt viime vuosina (esim. ADHD, sosiaalinen ahdistus). Tämä on ristiriidassa sen yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa, että **arviointi ei saa koskea terveydentilaa tai henkilöön liittyviä ominaisuuksia**.

1.4. Opettajien lausuntopalaute

Lausuntopalautteissa suuri osa opettajista kannatti sitä, että arviointiin sisällytettäisiin työskentelyn arviointi, koska ”työskentelyn kehittäminen - mukaan lukien työskentelyn edistymisen arviointi – nähtiin keskeisenä osana koulun kasvatustehtävää”. Tässä on huomioitava neljä seikkaa:

- a) Opettajien argumenttina ei tässä ole, että työskentelyn arviointi lisäisi tarkkuutta osaamisen arviointiin, joka on tämän lakiesityksen ydintavoite, vaan argumenttina on koulun kasvatustehtävän puolustaminen. Kuitenkin **kasvatustyöhön tehdään enimmäksi osaksi tai lähes kokonaan arviointitilanteiden ulkopuolella** eli on erillinen tästä arviointia koskevasta lainsäädännöstä. Siten **arvioinnin kohdistaminen pelkästään oppimiseen ja osaamiseen ei millään tavalla rajoita eikä väheksy koulun laajempaa kasvatustehtävää**.
- b) **Mikäli sanamuotona olisi vain ”osaamisen ja oppimisen arviointi”, opettaja voi tällöinkin arvioida osaamista mittaavaa työskentelyä** (esim. tehtävien suorittaminen menestyksekkäästi oppitunnilla). Sen sijaan jos sana työskentely lisätään lakiin, tällöin oikeutetaan ja velvoitetaan sellaisen työskentelyn arviointiin, joka ei mittaa osaamista tai oppimista (kuten vuorovaikutustaitoja tai lapsen itsenäisyyttä).
- c) Vaikka oppiaineiden arvosanat perustuisivat jatkossa vain osaamisen arviointiin, opettajilla yhä edelleen säilyy oikeus ja velvollisuus arvioida sellaistaakin työskentelyä, joka ei kuvasta vain lapsen osaamista vaan laajemmin koulun kasvatustyön onnistumista. **Tätä kasvatustyön onnistumista** (so.

lapsen integroitumista kouluyhteisöön, sääntöjen noudattamista, toivottuja toimintamalleja) **arvioidaan nimenomaan erillisessä käyttäytymisen arvosanassa, joka yhä edelleen säilyy lukuvuositodistuksissa.**

- d) Opettajat puolsivat ”työskentelyn” arviointia siitä syystä, että tällöin huolehditaan koulun kasvatustehtävän toteutumisesta. Kuitenkin ”työskentelyä” arvioitaessa arvioidaan suurelta osin temperamenttia (kuten sinnikäs työskentelytapa) tai aivojen kypsymistä (kuten itseohjautuvuus eli kyky työskennellä itsenäisesti). Onkin kyseenalaista määrittää koulun kasvatustehtävän kohteeksi tällaiset ominaisuudet – tällöinhän koulun kasvatustehtävä pyrkisi muuttamaan ja arvioimaan oppilaan temperamenttia tai biologisesti ohjautuvia kehitysprosesseja.

1.5. Päällekkäisyys käyttäytymisen arvioinnin kanssa

Kuten tähänkin asti, myös jatkossa arviointi sisältäisi erillisen arvosanan käyttäytymisestä. Käyttäytymistä arvioitaessa arvioidaan esimerkiksi ”hyvien tapojen noudattamista, sääntöjen seuraamista ja toisten huomioon ottamista”. Onkin selvää, että **käyttäytymisen ja työskentelyn arviointi ovatkin päällekkäisiä: molemmissa arvioidaan toimintaa, joka ei kuvasta osaamista**, sisältäen mm. vuorovaikutusta toisten kanssa sekä sitä, missä määrin pystyy toimimaan koulun sääntöjen mukaan. Näin ollen samoista taidoista tai niiden puutteesta palkittaisiin tai rangaistaisiin paitsi käyttäytymisen arvosanassa niin yksittäisten oppiaineiden arvosanoissa.

Lakiesityksestä ei käy ilmi perusteluita, minkä vuoksi arviointiin tarvittaisiin kaksi osin päällekkäistä käsitettä – käyttäytyminen ja työskentely – joita kumpaakin pitäisi arvioida.

1.6. Epäjohdonmukaisuudet lakitekstin sisällä

Tämänhetkinen esitys sisältää useita sisäisiä ristiriitaisuuksia siinä, arvioidaanko työskentelyä vai ei.

22 §: ”Oppilaan arvioinnin tehtävänä on kuvata, miten oppilas on saavuttanut perusopetuksen oppimäärään sisältyvien 11 §:ssä tarkoitettujen oppiaineiden ja valinnaisten aineiden tavoitteet, tai 20 i §:n 2 momentissa tarkoitettujen toiminta-alueiden tavoitteet.”

Edellä viitataan 11 §:iin, jossa **ei mainita työskentelystä vaan pelkästään tiedoista ja taidoista, joita oppilas hallitsee**: ”Oppilas, joka on saanut vuosiluokan oppimäärään sisältyvissä eri oppiaineissa vähintään välttäviä **tietoja tai taitoja osoittavan** numeron taikka vastaavan sanallisen arvion, siirtyy lukuvuoden koulutyön päätyttyä seuraavalle vuosiluokalle.”

Niissä kohdissa, joissa käsitellään siirtymistä seuraavalle luokalle tai todistuksen saamista, kuvataan pelkästään oppimäärän tavoitteiden saavuttamista mutta ei työskentelyn arviointia. Siten lakiteksti on tulkittavissa siten, että luokalta siirtyminen tai todistuksen saaminen perustuu vain oppimiseen:

*22 a §: ”Oppilas siirtyy seuraavalle vuosiluokalle, jos hän on saavuttanut tai suorittanut vuosiluokan **oppimäärään sisältyvien oppiaineiden tai toiminta-alueiden tavoitteet** hyväksytysti.”*

*22 b §: ”Lukuvuoden päättyessä oppilaalle annetaan lukuvuositodistus, josta tulee käydä ilmi, onko oppilas saavuttanut opinto-ohjelmansa mukaisen vuosiluokan **oppimäärän tavoitteet** hyväksytysti.”*

Myös säännöskohtaisissa perusteluissa lakiesitystä perustellaan sillä, että arviointi vastaisi osaamistasoa, eikä tässä yhteydessä mainita työskentelyä:

*”Perusopetuksessa annetun arvioinnin olisi tärkeää antaa realistinen kuva oppilaan **osaamistasosta**. On oppilaan etu, että hän **saisi osaamistaan vastaavan arvioinnin** ja että hän voisi luottaa saamaansa arviointiin erityisesti siksi, että yhteishaussa opiskelijavalinnat perustuvat joko kokonaan tai osittain hakijan perusopetuksen päättöarviointiin.”*

1.7. Yhteenveto työskentelyn arvioinnista

Kuten todettua, lakiesitykseen sisällytetty maininta ”työskentelyn” arvioinnista (so. sellaisen työskentelyn arvioinnista, joka ei kuvasta oppimista tai osaamista) on hyvin ongelmallinen ja vaarantaa lakiesityksen tavoitteet siitä, että 1) arvosanojen ja osaamisen välistä railoa saataisiin kurottua umpeen, 2) peruskouluun saataisiin vähimmäisosaamisen takaava ”osaamistakuu” ja 3) arviointi kohtelisi nykyistä yhdenvertaisemmin eri oppilasryhmiä.

Ratkaisuja asiaan olisivat esimerkiksi seuraavat:

- a) **Erillinen maininta ”työskentelyn” arvioinnista poistetaan kokonaan** siten, että lakiesityksen mukaan arviointi kohdistuu vain ”oppimiseen ja osaamiseen”.
- b) **Työskentelyn arviointi** (so. sellaisen työskentelyn, joka ei kuvasta lapsen osaamista) **määritetään osaksi käyttäytymisen arvosanaa** siten, että oppiaineiden arvosanat kuvastavat vain oppilaan oppimista ja osaamistasoa. Tämä olisi sikäli perusteltua, että työskentelyn ja käyttäytymisen arviointi on jo tällä hetkellä osin päällekkäistä.
- c) Työskentelyn arvioinnille laaditaan **oma erillinen arvosanansa** lukuvuositolentuksiin. **Tällöin työskentelyn arvioinnille on laadittava selvästi nykyistä yksiselitteisemmät ja yhdenvertaisemmat kriteerit** siten, että ei tulisi arvioineeksi esimerkiksi temperamenttia tai (neuro)psykiatrista oireilua ja että kriteerit eivät syrjisi tiettyjä oppilasryhmiä.

2. Arviointikriteerien kattavuus

2.1. Arviointikriteerit jokaiselle vuosiluokalle

Vuoden 2014 opetussuunnitelman perusteissa eri oppiaineille on kullekin oppiaineelle määritelty **vuosiluokkien 1–2, 3–6 ja 7–9 muodostamille jaksoille** tavoitteet. Lakiesityksestä ei käy ilmi, mille vuosiluokille arviointikriteerit on tarkoitus laatia. Joka tapauksessa on hyvin tärkeää, että valtakunnalliset arviointikriteerit laaditaan **jokaiselle vuosiluokalle**. Lapsen tai nuoren oppimisessa voi tapahtua nopeatkin muutoksia jo viikoissa tai kuukausissa, joten on asetettava minimitaloitteeksi, että riittävä osaamistaso varmistetaan joka vuosi.

2.2. Arviointikriteerit muillekin arvosanoille kuin arvosanalle 5

Lakiesityksessä ei vielä kuvata, mille arvosanoille välillä 4-10 määritettäisiin niitä vastaava osaamistaso, mutta esityksessä korostuu ”vähimmäisosaamisen taso” eli arvosanan 5 osaamistaso:

”Lisäksi määritettäisiin kussakin oppiaineessa eri vuosiluokille vähimmäisosaamisen taso, joka oppilaan tulisi saavuttaa saadakseen alimman hyväksytyn arvosanan tai sanallisen arvion edellytyksenä vuosiluokalta toiselle siirtymiseen.”

On hyvin tärkeää, että osaamistasoa ei määritetä pelkästään arvosanalle 5 vaan myös korkeille arvosanoille, koska viime vuosina on tapahtunut merkittävää inflaatiota ylimmissä arvosanoissa –

esimerkiksi opettajien antamien kymppien määrä on jopa kolminkertaistunut. Lisäksi ylimpien arvosanojen perusteella käydään tiukin kilpailu peruskoulun jälkeisistä jatko-opiskelupaikoista, joten ylimpiä arvosanoja tulee antaa valtakunnallisesti yhdenvertaisella tavalla.

3. Lakimuutoksen vaikutukset vaatimustasoon

Esityksessä arvioidaan, että lakimuutoksen yhtenä vaikutuksena on vaatimustason nousu:

*”Osaamistakuun toteuttamisen voidaan pitkällä aikavälillä arvioida nostavan yleisesti kansallista osaamistasoa, koska täsmällisempien osaamistavoitteiden määrittely opinnoissa etenemisen edellytyksenä ohjaa myös **vaatimustason nostamiseen.**”*

Tämän voi tulkita olevan ristiriidassa sen kanssa, että lakimuutoksen kuvataan johtavan oppiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen vähentämiseen:

*”Lainsäädäntömuutoksen pohjalta käynnistettäisiin sen voimaantultua perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kehittämistyö siten, että perusopetuksen **oppiaineiden tavoitteita ja sisältöjä vähennetään ja selkeytetään**”*

Olisikin tarpeen täsmentää, että a) lakimuutos ei saisi johtaa perustaitojen arvioinnin helpottumiseen nykytilanteesta ja b) oppiaineiden tavoitteiden ja sisältöjen vähentäminen ei saisi tarkoittaa substanssiosaamista koskevien tavoitteiden ja sisältöjen vähentämistä: **tavoitteena olisi nimenomaan korostaa sisällöllistä osaamista** (esim. matematiikassa varsinainen laskutaito) **ja vähentää näiden perustaitojen ulkopuolisten tavoitteiden painoarvoa arvioinnissa** (esim. itseohjautuvuus, viestintätaidot jne.).

4. Paikalliset erot arvioinnin toteuttamisessa

4.1. Kuntien väliset erot arvioinnissa

Koska Suomessa oppilaiden osaamiserot ovat lisääntymässä eri kuntien ja koulujen välillä, on ilmeinen tarve yhtenäistää arviointia kuntien välillä siten, että arviointi olisi yhtenäistä kansallisella tasolla. Tähän tarpeeseen tämä lakimuutos pyrkiikin vastaamaan. Kuitenkin vastoin tätä kansallisen yhtenäistämisen tavoitetta esityksessä korostetaan paikallisten opetussuunnitelmien merkitystä:

*”Oppilaan arvioinnista säätäminen lainsäädännössä ei yksin takaa oikeuksien toteutumista, vaan lainsäädännön toimeenpanolla opetussuunnitelman perusteiden ja **paikallisten opetussuunnitelmien tasolla** sekä käytännön soveltamisella on suuri merkitys oikeuksien toteutumisessa.”*

*”Käyttäytymistä tulisi arvioida suhteessa opetussuunnitelman perusteissa asetettuihin ja **paikallisessa opetussuunnitelmassa** täsmennettyihin käyttäytymiselle asetettuihin tavoitteisiin.”*

On olemassa riski, että jos paikallisille arviointikäytännöille jätetään liikaa vapausasteita, laki ei onnistu tavoitteessaan, joka on nimenomaan vähentää paikallisia eroja arvioinnissa.

4.2. Opettajien väliset erot: pedagoginen vapaus

Nykytilaa koskevassa osiossa todetaan ongelmaksi, jota pyritään ratkaisemaan, se, että arviointi on liian subjektiivista opettajasta riippuen ja että arviointikäytännöt ovat erilaiset eri opettajien välillä.

Lakimuutoksen jälkeen on kuitenkin riskinä, että yksittäisten opettajien väliset arviointierot yhä säilyvät, mikäli korostetaan liian voimakkaasti opettajien pedagogista vapautta:

*”Ehdotus säilyttäisi nykytilan mukaisesti arvioinnin monipuolisuuden ja arviointimenetelmien valintaa koskevan paikallisen **pedagogisen vapauden**.”*

*”Arvioinnin toteuttamisessa säilytettäisiin nykytilan mukainen menetelmiä koskeva **pedagoginen vapaus**, minkä myötä varmistettaisiin arvioinnin monipuolisuus yleisenä periaatteena.”*

Käytännössä opettajan pedagoginen vapaus arvioinnissa tarkoittaa siis esimerkiksi seuraavanlaisia valintoja: suoritetaanko oppilaan arviointi ryhmätyön vai yksilösuorituksen pohjalta, saako koetilanteessa oppilaalla olla oppimateriaalit esillä vai ei, perustuuko arviointi projektiluontoiseen työskentelyyn vai perinteiseen koesuoritukseen, arvioidaanko oppilaan osaamista suullisesti vai kirjallisesti. Nämä opettajan pedagogiset valinnat tuottavat tutkitusti merkittäviä eroja siihen, millaisena oppilaan osaamistaso näyttäytyy.

Nykyinen lakiesitys pyrkii ylläpitämään ellei jopa entisestään korostamaan tätä yksittäisten opettajien valinnanvapautta, vaikka tämä valinnanvapaus on yksi keskeinen seikka, joka on aikaansaanut paikalliset erot arvosanoissa eli ongelman, jota ollaan ratkaisemassa.

Olisikin tarpeen määrittää edes **minimikriteerit arvioinnissa käytettäville pedagogisille valinnoille** - esimerkiksi että oppilaan arvioinnin tulisi perustua pääosin a) yksilösuoritukseen ja b) lukuaineiden yhteydessä kirjalliseen suoritukseen.

5. Koulupoissaolojen vaikutus arviointiin

Nykyisessä lakiesityksessä ei ole mainintaa koulupoissaolojen vaikutuksesta arviointiin, vaikka Suomessa on lisääntynyt niiden oppilaiden lukumäärä, joilla on hyvin pitkiä – jopa viikkoja tai kuukausia kestäviä – poissaoloja koulusta. Siihen, millä tavalla poissaolot vaikuttavat arviointiin, on muodostunut heterogeenisiä käytäntöjä koulujen välille. Myös lausuntopalautteissa osa opettajista kommentoi, että ”tarvitaan tarkempaa ohjeistusta siihen, miten poissaolot vaikuttavat arviointiin”. Olisikin tarpeen varmistaa, että osana arvioinnin kehittämistä **määritetään nykyistä selkeämmät kriteerit sille, kuinka koulupoissaolot vaikuttavat (tai eivät vaikuta) arviointiin.**

6. Kotiopetuksessa olevat oppilaat

Lakiesitys koskee lähtökohtaisesti kunnallisessa perusopetuksessa olevia oppilaita. On kuitenkin pidettävä mielessä, että tällä hetkellä arvioinnin yhdenvertaisuus vaarantuu kaikkein vakavimmin kotiopetuksessa olevilla lapsilla, joista monet ovat merkittävässä syrjäytymisriskissä. Kotiopetuksessa olevat oppilaat eivät välttämättä saa käytännössä minkäänlaista virallista arviointia (kuten koearvosanoja tai todistuksia) osaamisestaan koko vuonna. Onkin syytä korostaa, että **Suomessa on kiireellinen tarve päivittää kotiopetusta koskevaa lainsäädäntöä.**

Helsingissä 23.4.2026

Aino Saarinen
Akatemiatutkija, dosentti
Helsingin yliopisto